

Kongres Geografii Polskiej. 100 lat geografii na Uniwersytecie Warszawskim. 100 lat Polskiego Towarzystwa Geograficznego, 12–14 kwietnia 2018 r., Warszawa

Sto lat temu, w styczniu 1918 r., w Warszawie założono Polskie Towarzystwo Geograficzne. Sto lat temu, w kwietniu 1918 r., na Uniwersytecie Warszawskim powstał Zakład Geograficzny. Obie te pionierskie instytucje współtworzyli wybitni geografowie. Wśród założycieli Polskiego Towarzystwa Geograficznego znaleźli się m.in. prof. Stanisław Lencewicz, prof. Jan Lewiński, prof. Stanisław Poniatowski, prof. Bolesław Olszewicz, prof. Ludomir Sawicki (Bański i Jankowski, 2008). Nad Zakładem Geograficznym, w pierwszych latach jego funkcjonowania, pieczę w roli kuratora sprawował prof. Jan Lewiński, a następnie prof. Stanisław Thugutt. W 1922 r. kierownikiem Zakładu został prof. Stanisław Lencewicz (Richling i inni, 2008).

Jubileuszowe urodziny – Kongres Geografii Polskiej – kulminacyjne wydarzenie Roku Polskiej Geografii obchodziliśmy od 12 do 14 kwietnia 2018 r. na Wydziale Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego. Organizatorem Kongresu był Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, współorganizatorami – Komitet Nauk Geograficznych PAN i Polskie Towarzystwo Geograficzne przy wsparciu Konferencji Kierowników Jednostek Geograficznych. Przewodniczącym Komitetu Organizacyjnego był Dziekan Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW prof. dr hab. Maciej Jędrusik. Honorowy Patronat nad Kongresem sprawował JM Rektor UW dr hab. Marcin Pałys, prof. UW.

Kongres wpisał się w historię wielkich i ważnych spotkań geografów, organizowanych w niepodległej Polsce. Pierwszym takim spotkaniem był XIV Międzynarodowy Kongres Geografów zorganizowany pod auspicjami Międzynarodowej Unii Geograficznej w 1934 r. w Warszawie, w którym udział wzięły 693 osoby (Kosiński, 2008).

Po II wojnie światowej dyskusje nad kierunkami rozwoju polskiej geografii były podejmowane na konferencjach w: Gdańsku (1949), Osiecznej (1955), Jabłonie (1996) i Rydzynie (1983) (Liszewski, 2004). Na ogólnopolskiej Konferencji Geograficznej pt. „Podstawowe problemy metodologiczne rozwoju polskiej geografii” w Rydzynie dokonano podsumowania i oceny stanu polskiej geografii w odniesieniu do geografii światowej, próbując nakreślić nowy program jej rozwoju (Liszewski, 2004; Jackowski, 2015). Od lat 90. XX w., w obliczu szybkich i głębokich przemian społeczno-gospodarczych, wśród geografów zintensyfikowała się potrzeba dyskusji nad stanem i kierunkami rozwoju polskiej geografii. Pod koniec XX w. problematyce tej poświęcono konferencje: w Warszawie – „Geografia na przełomie wieków – jedność w różnorodności” (1998 r.), w Zakopanem – „Geografia polska u progu trzeciego tysiąclecia” (1998 r.) i w Krakowie – „Nauki geo-

graficzne w poszukiwaniu prawdy o Ziemi i człowieku” (1999 r.) (Liszewski, 2004). Przestrzenią dyskusji o polskiej geografii stało się cyklicznie organizowane przez różne ośrodki geograficzne Forum Geografów Polskich. Pierwsze spotkanie odbyło się w 2004 r. w Krakowie z inicjatywy przewodniczącego Komitetu Nauk Geograficznych PAN prof. dr hab. Stanisława Liszewskiego. I Forum Geografów Polskich pod nazwą „Geografia u progu XXI wieku” stało się miejscem szerokiej dyskusji na temat przyszłości geografii, jej problemów i kierunków rozwoju (Liszewski, 2004; Maik, 2004). W 2014 r., dokładnie w 80 lat po Międzynarodowym Kongresie Geografów, zorganizowano w Krakowie Konferencję Regionalną Międzynarodowej Unii Geograficznej (tzw. mały kongres Międzynarodowej Unii Geograficznej). Rok później, w Lublinie, odbył się Kongres Geografów Polskich pt. „Granice Geografii”.

Miejscem, które skupiło wydarzenia organizowane w ramach Kongresu Geografii Polskiej, był Kampus Główny Uniwersytetu Warszawskiego. Większość wydarzeń tj.: plenarna sesja naukowa, sesje jubileuszowe i znacząca część centralnych obchodów Dnia Geografa odbywały się w reprezentacyjnej auli Starej Biblioteki UW. W westybulu prezentowano postery, a przed budynkiem umieszczono stałą ekspozycję prezentującą różnorodność badań geograficznych na Uniwersytecie Warszawskim i wszechstronność zainteresowań komisji Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Na kilka tygodni ekspozycję przeniesiono na ul. Krakowskie Przedmieście, w pobliżu bramy wjazdowej na UW. Miejscem naukowych sesji tematycznych były pomieszczenia Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW.

Pierwotnie zakładano, że Kongres, jako święto polskiej geografii, będzie miał charakter krajowy i zasięg ogólnopolski. Okazało się jednak, że polscy geografowie mogą liczyć na zainteresowanie i przyjaźń także poza Polską. Ostatecznie w Kongresie uczestniczyli reprezentanci 11 krajów, w tym dziesięciu europejskich (Belgii, Czech, Francji, Litwy, Łotwy, Węgier, Rumunii, Słowacji, Ukrainy, Włoch) i jednego afrykańskiego – Gabonu. Organizatorzy otrzymali także listy gratulacyjne i adresy od niemogących przybyć na Kongres znamienitych geografów zagranicznych, nierzadko honorowych członków PTG.

Pierwszy dzień Kongresu miał charakter naukowy. Obrady prowadził dr Adam Gendźwił. Po otwarciu obrad przez Dziekana WGSR UW prof. dr hab. Macieja Jędrusika (fot. 1) oraz, w imieniu Jego Magnificencji Rektora UW, Prorektor dr hab. Annę Gizę-Poleszczuk, prof. UW, odbyła się sesja plenarna, którą wypełniły trzy referaty dotyczące przedmiotu i przyszłości badań geograficznych (prof. dr hab. Marek Degórski, prof. dr hab. Florian Plit i dr hab. Bogdan Zagajewski). Następnie uczestnicy zwiedzili jubileuszową wystawę posterową. Po przerwie obiadowej odbyło się 12 sesji naukowych (w dwóch turach), podczas których wygłoszono łącznie ponad 50 referatów (od 3 do 6 referatów w każdej sesji). Jedna sesja przybrała formę debaty, w której wzięło udział 6 panelistów reprezentujących uczelnie i instytucje naukowe (UW, UMK, APS, PAN) i podmioty zewnętrzne (Urząd m.st. Warszawy, UN Global Compact). Pierwszy dzień Kongresu zakończyła sesja posterowa, na której zaprezentowano 75 posterów, przygotowanych przez specjalistów z różnych dziedzin geografii.

Fot. 1. Otwarcie Kongresu Geografii Polskiej (fot. J. Suchożebrski)

Drugi dzień Kongresu poświęcono jubileuszom. Przed południem, pod przewodnictwem dr Sylwii Dudek-Mańkowskiej, świętowano Stulecie Geografii na UW w obecności Prorektora UW dr. hab. Macieja Duszczyka i kilkunastu dziekanów oraz członków Senatu UW. Przekrojowy referat na temat losów warszawskiej geografii wygłosił prof. dr hab. Andrzej Richling. Następnie wręczono cztery Medale im. Jerzego Kondrackiego za zasługi na rzecz Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych UW. Medale otrzymali: Polskie Towarzystwo Geograficzne (reprezentowane przez prof. dr. hab. Antoniego Jackowskiego), prof. dr hab. Leon A. Andrzejewski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika), prof. Ivan Bičik (Univerzita Karlova) i prof. dr hab. Andrzej A. Marsz (prof. em.).

W drugiej części sesji przedstawiono, przygotowaną przez dr hab. Sylwię Kulczyk, historię Wydziału i studiów geograficznych na WGRS UW. Obchody uzupełniono o cztery referaty wskazujące najbardziej intrygujące kierunki badań na kolejne stulecie; dotyczyły one badań polarnych, geografii tropikalnej i różnych aspektów geografii politycznej. Referaty zostały przedstawione przez dr. hab. Macieja Dąbskiego, prof. dr. hab. Jerzego Makowskiego, dr Annę Dudek i dr. Tomasz Witesa, prof. dr. hab. Pawła Swianiewicza i dr. hab. Marcina Solarza, prof. UW.

Po południu świętowano 100-lecie Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Po otwarciu dokonanym przez Przewodniczącego Zarządu Głównego PTG prof. dr. hab. Antoniego Jackowskiego, licznych mowach i adresach gratulacyjnych, nadano tytuły Członka Honorowego PTG i wręczono Medale Jubileuszowe PTG. Referaty poświęcone historii Towarzystwa wygłosili prof. dr hab. Antoni Jackowski i dr Izabela Sołjan, przyszłości PTG – dr Tomasz Napierała, dr Konrad Czapiewski, dr Marcin Mazur i dr Tomasz Wites) oraz edukacji geograficznej w szkołach – dr hab. Elżbieta Szkurłat, prof. Uł. Sesję zamknęło okolicznościowe przesłanie PTG do geografów.

Trzeci dzień miał jeszcze inny charakter, związany z centralnymi obchodami Dnia Geografa. Prowadzona przez mgr. Wojciecha Doroszewicza uroczystość była wydarzeniem popularnonaukowym, kierowanym do miłośników geografii w różnym wieku, zwłaszcza do młodzieży szkolnej, zamierzającej podjąć decyzję o przyszłych studiach. To właśnie dla nich dr Tomasz Wites wygłosił mini-wykład „Nazywam się Geografia – o zmienności przestrzennej nazw geograficznych”.

Różnorodne imprezy odbywały się w auli Starej Biblioteki UW, w gmachu WGSR UW, a także w przestrzeni otwartej Kampusu Głównego UW. Przygotowano również kilka spacerów tematycznych po wybranych miejscach Warszawy. W ramach Święta Geografii pracownicy WGSR UW i przedstawiciele różnych oddziałów PTG przygotowali 8 pokazów i konkursów, 13 mini-prelekcji, 7 warsztatów, 6 spacerów poświęconych różnorodnym zagadnieniom geograficznym. Odbył się także panel dyskusyjny z absolwentami WGSR UW. Dyskusję poświęconą zawodowym losom panelistów i wspomnieniom z okresu studiów geograficznych, poprowadził dziennikarz Marek Przybylik. Podczas Kongresu odbyły się półfinał (gra terenowa) i finał, trwającego od listopada 2017 r., Jubileuszowego Konkursu Geograficznego. W rozgrywkach tych wzięło udział 32 uczniów (osiem 4-osobowych drużyn głównie z liceów, którym towarzyszyli nauczyciele), a finał odbył się w głównej auli w gmachu Starej Biblioteki UW przed liczną publicznością.

Sobotnie popołudnie wypełniło, jako impreza towarzysząca Kongresowi, Spotkanie Absolwentów studiów geograficznych na Uniwersytecie Warszawskim. Pojawili się przedstawiciele 63 (!) roczników absolwentów – najstarsza osoba spośród nich ukończyła studia w 1951 r. Zarejestrowano formalnie ponad 440 osób, ale dokumentacja fotograficzna wskazuje na obecność blisko 500 osób.

Łączna liczba uczestników wszystkich wydarzeń Kongresu wyniosła ponad 1400 osób, spośród których ponad 420 osób stanowili uczestnicy dwóch pierwszych dni: naukowego i jubileuszowego.

Uczestnicy Kongresu reprezentowali uczelnie wyższe, instytuty naukowe, jednostki administracji publicznej i samorządowej, a także różne firmy, organizacje i szkoły. Ze szkół różnego szczebla wywodzili się również niektórzy organizatorzy pokazów i konkursów podczas Święta Geografii oraz uczestnicy półfinału i finału Jubileuszowego Konkursu Geograficznego (8 szkół). Wśród reprezentowanych na Kongresie szkół wyższych zdecydowanie przeważały uniwersyteckie jednostki geograficzne; niektórzy uczestnicy reprezentowali także inne uczelnie (politechnikę), wyższe szkoły ekonomiczne, wyższą szkołę rolniczą, akademie (w tym akademię wojskową) i wyższą szkołę katolicką. Należy także zwrócić uwagę na udział przedstawicieli trzech studenckich kół naukowych. Do reprezentowanych na Kongresie polskich instytucji naukowych należały trzy instytuty PAN, IMGW oraz Instytut Geodezji i Kartografii. W Kongresie wzięli także udział przedstawiciele 7 instytucji państwowych różnego szczebla: wiceprezydent m.st. Warszawy, wójt gminy Brudzeń Duży Andrzej Dwojnych, przedstawiciele Głównego Urzędu Statystycznego (dyr. Dominika Rogalińska, Robert Buciak, dr Marek Pieniążek, Maciej

Zych), Urzędu Statystycznego w Warszawie (z-ca dyr. Agnieszka Ajdyn, kierownik Mazowieckiego Ośrodka Badań Regionalnych dr Tomasz Zegar), kierownik Muzeum Lubelskiego dr Grażyna Połuszejko. W Kongresie uczestniczyli także przedstawiciele 2 organizacji: UNICEF Polska (dyr. Zofia Kwolek) i UN Global Compact Poland – dyr. gen. Kamil Wyszkowski oraz dyr. wyk. Łukasz Kolano.

Uczestnicy zagraniczni reprezentowali 13 uniwersytetów zagranicznych oraz 3 organizacje naukowe. Do uczelni zagranicznych, reprezentowanych na Kongresie, należały: Lwiwskij Nacionalnyj Uniwersitet imieni Iwana Franki, Ukraina (dr hab. Lidiya Dubis, prof. KUL), Prikarpackij Nacionalnyj Universitet im. Vasilâ Stefanika, Ukraina (prof. Igor Cependa), Université du Littoral-Côte-d’Opale, Francja (prof. Antoine Le Blanc), Université Libre de Bruxelles, Belgia (prof. Christian Vandermotten), Ostravská Univerzita, Czechy (prof. Tadeusz Siwek), Université Paul Valéry Montpellier 3, Francja (prof. Dominique Crozat), Univerzita Karlova, Czechy (prof. Ivan Bičik), Vilniaus Universitetas, Litwa (prof. dr Dovilė Krupickaitė), Latvijas Universitāte, Łotwa (prof. Zaiga Krisjane), Università per Stranieri di Siena, Włochy (dr Massimiliano Tabusi), Universitatea din București, Rumunia (dr Egedy Tamás), Prešovská Univerzita v Prešove, Słowacja (prof. René Matlovič), Université Omar Bongo w Gabonie (dr Dieudonné Moukétou-Tarazewicz). Ponadto w Kongresie wzięli udział reprezentanci Societea de Geografie din România (dr Costin Diaconescu, dr Dumitru Rus), Magyar Tudományos Akadémia (prof. Zoltán Kovács) i Fundatia Universitara a Mării Negre, Rumunia (prof. Silviu Neguț).

Mamy nadzieję, że Kongres Geografii Polskiej z 2018 r. wejdzie na trwałe do historii geografii w niepodległej Polsce. Dzięki licznym i różnorodnym wydarzeniom Kongres skupił geografów i miłośników geografii w różnym wieku. Dla osób związanych z geografią zawodowo stał się forum podsumowań, formułowania prognoz i kreślenia wizji dalszego rozwoju geografii i dyskusji naukowych. Absolwentom kierunku geograficznego i gospodarki przestrzennej na UW stworzył przestrzeń do nawiązania kontaktów i powrotu wspomnieniami do czasów studenckich. Młodym ludziom zaś, którzy geografię znają jeszcze przede wszystkim ze szkoły, stworzył możliwość uczestnictwa w licznych wydarzeniach popularno-naukowych, ukazując geografię w jej nowoczesnej odsłonie, i pozwolił poznać świat akademicki w bezpośrednim kontakcie.

Siła geografii tkwi w różnorodności tematyki badań geograficznych, w nowoczesnych technikach przetwarzania danych przestrzennych i jednocześnie w unikatowej umiejętności holistycznego postrzegania środowiska geograficznego, właściwej tylko geografom. W nowe stulecie wkraczymy z przekonaniem, że z tych powodów rola geografii będzie się umacniała – zarówno w jej wymiarze naukowym, jak i praktycznym.

Maciej Jędrusik, Sylwia Dudek-Mańkowska, Paulina Pokojska
Wydział Geografii i Studiów Regionalnych UW, Warszawa

Podziękowania

Kongres Geografii Polskiej – zadanie finansowane w ramach umowy 569/P-DUN/2018 ze środków Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego przeznaczonych na działalność upowszechniającą naukę, a także ze środków Fundacji Uniwersytetu Warszawskiego (12/2018) oraz Wydziału Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego.

Piśmiennictwo

- Bański J., Jankowski A.T., 2008, *Polskie Towarzystwo Geograficzne*, [w:] Jackowski, S. Liszewski, A. Richling (red.), *Historia Geografii Polskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 492–506.
- Jackowski A., 2015, *Czy geografia pozostanie geografią? Rozważania na czasie*, *Czasopismo Geograficzne*, 86 (1–2), s. 3–21.
- Kosiński L.A., 2008, *Międzynarodowa Unia Geograficzna*, [w:] A. Jackowski, S. Liszewski, A. Richling (red.), *Historia Geografii Polskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 477–487.
- Liszewski S., 2004, *Stan dyskusji polskich geografów na temat jedności i zakresu pojęciowego współczesnej geografii (na początku XXI wieku)*, [w:] A. Jackowski A. (red.), *Geografia u progu XXI wieku*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 11–26.
- Maik W., 2004, *Główne problemy i pojęcia geografii*, [w:] A. Jackowski A. (red.), *Geografia u progu XXI wieku*, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, s. 27–45.
- Richling A., Ciołkosz A., Kozłowska-Szczęsna T., Kuciński K., *Warszawski ośrodek badań geograficznych*, [w:] A. Jackowski, S. Liszewski, A. Richling (red.), *Historia Geografii Polskiej*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 337–375.